

cit.dielo, s.238 jeho diela), avšak s tou zvláštnosťou, že tu sa decízia vzťahuje na prisúdenie nevyhnutnosti výroku, nie jeho obsahu.

Takto pochopený pojem "decízie" výhodne nadväzuje na tradičnú "intuíciu" filozofov. Tu je už zrejmejšia dôležitosť toho "antropologického", keďže ide o decizionizmus vo veci "právd" v oblasti matematiky. Zdá sa mi, že François Schmitz tu otvára plodnú cestu s cieľom lepšie uchopiť spojivo medzi ľudským správaním podľa pravidla a logickou nevyhnutnosťou. Avšak ako wittgensteinovskému čitateľovi Wittgensteina mu neuniká, že za tento nový spôsob videnia sa platí "malou komplikáciou": ak niet matematických podstát, ako možno hovoriť o matematickej praxi odlišnej od inej praxe?

Jednako, keďže táto komplikácia nijako nezasahuje do samotnej matematickej aktivity ani do korekcie jej výsledkov, možno predbežne odpovedať: s matematikom je to tak ako s umelcom, o ktorom Husserl hovorí v *Prolegomenách k logickým skúmaniam*: teória mu nie je pri realizácii jeho diela nijako užitočná. François Schmitz uzatvára – sú to dokonca jeho posledné riadky – vyhlásením, že už niet "dôvodov, ktoré by ospravedlňovali postup vpred..., ani dôvodov čokoľvek povedať". Máme tomu rozumieť tak, že už ostáva len "robiť"? A ktorá filozofia to "ukáže"? Čakáme na pokračovanie úvah, ktoré, podobne ako tieto, začali negatívnym plodom, ktorý vzišiel z jednej exemplárnej cesty v oblasti teoretickej askézy.

Antonia Soulezová

Z francúzskeho originálu *La Philosophie et les Mathématiques*
preložil Štefan Caltík

POZNÁMKY Z ČÍTANIA: WITTGENSTEINIA I

CHRISTIANE CHAUVIRÉOVÁ: Wittgenstein. Paríž, Le Seuil 1989

Možno iba ľutovať presilu wittgensteinovských štúdií na našom trhu a je na tom niečo pravdy. Ale ako kedysi napísal Jean-Louis Barrault, veľkí tohto sveta potrebujú snobov, ktorí sa vrhajú na všetko, čo je nové, lebo inak by ich nikto nepodporoval a chýbalo by im to, čo spôsobuje tú oduševnenosť naivných, to nadšenie, ktorého impulz, hoci nerozvážny alebo narcistický, viac prispieva, aspoň bezprostredne, k uznaniu filozofa či umelca ako fundamentálne práce. Skutočne, treba povedať, že dnes sa o Wittgensteinovi veľa píše z každej strany a že jeho povest' veľkého filozofa 20. storočia už netreba dokazovať. Ponechajme však bokom tento mediatický módný aspekt Wittgensteina a obráťme sa k niektorým nedávnym publikáciám nepopieraťelnej kvality.

Wittgensteina bolo treba predovšetkým prezentovať širokej verejnosti a bez ustupovania módnosti jeho diela z hľadiska jeho života prezentovať momenty jeho

myslenia so všetkými jeho odtienkami a moduláciami. Christiane Chauviréová, pozorná čitateľka tohto filozofa, urobila túto prezentáciu v roku stého výročia narodenia filozofa, v r.1989. Po niekoľkých životopisných "míľnikoch" v predslove artikuluje život a dielo tak, ako si to predstavoval sám Wittgenstein, a ihneď určuje, v čom presne spočíva ústredný problém myslenia filozofa, ktorého význam sa dá porovnať s významom umelcovho diela. Christiane Chauviréová potom, čo si všimla najmä premeny, ktoré Wittgensteinova filozofia spôsobila v Anglicku, pripisuje jeho filozofii úlohu takého obratu, akou bola *Guernica* alebo *Slečny z Avignonu* v maľarstve, ako sama hovorí.

Dvojnásobná ťažkosť: čo sa týka života, ktorý dielo integruje ako svoju "súčasť" – je to najprv etická dimenzia písania. A keďže táto filozofia sa nedá zaradiť do žiadnej pevnej kategórie, ústrednou otázkou jej pochopenia zostáva otázka jej štatútu voči iným vedám, logike, matematike; otázkou je však aj ona sama, jej aktivita, jej koniec, jej užitočnosť a jej *raison d'être* v každodennom živote, v komunite slova, ku ktorej patrí človek.

Slovom, bude reč o "veľkých otázkach", ako sa im hovorí s posmešným úsmevom, akoby sme chceli povedať, že filozofi by sa neznížili ich pertraktovať, lebo by strácali svoj čas v márnom rečení. Toto si asi približne mysleli pozitivistí okolo Viedenského krúžku: nie že by tieto otázky nemali v ich vlastných očiach eminentnú hodnotu, ale hovorili: čo v tom môže urobiť filozofia praktizovaná racionálne? Wittgenstein sa s týmito "veľkými otázkami" stretáva v neobyčajnej, paradoxnej forme. To sa Christiane Chauviréovej darí ukázať. Prvá časť jej knihy sa venuje etickej a estetikej stránke tohto myslenia, totiž všetkému, čo sa nepíše, ako hovoril Wittgenstein, ale čo sa ukazuje v jazyku. Niekedy sa zvyklo hovoriť o "apofatickej" štruktúre diela *Tractatus Logico-Philosophicus*, jedinom diele publikovanom za Wittgensteinovho života, ktoré svojou kompozíciou, založenou na dôležitých pseudovýrokoch zbavených zmyslu (kognitívneho obsahu), posväčuje vlastné "seba-anulovanie". Myslím na isté štúdie Jeana Hadota, znalca neoplatonikov, ktorý priblížil tento druh "mystického" myslenia Damasciovej filozofii. Ako však hovorí Christiane Chauviréová, *Tractatus* bol prekonaný inými spismi, ktoré prekročili rámec vypovedateľného, povzniesúc sa nad prísnu opozíciu "povedať" a "ukázať". Prekonanie tejto opozície predstavuje filozofická gramatika, vôbec nie poblúdenie v špekulácii.

Druhá časť, venovaná tejto ceste, skúma význam "fyziognómie" a porovnáva porozumenie vete s porozumením hudbe. Na tomto základe rozvíja celú metodológiu objasňovania pomocou "bilaterálnej analógie", ktorá slúži na rozptýlenie falošných odpovedí, pričom súčasne načrtáva "geštaltistický" prístup, poskytujúci "kritériá" pochopenia, ktoré sa ukazujú napr. cez výraz tváre. Christiane Chauviréová to zdôrazňuje preto, aby jasne zbavila túto metodológiu tej platonickkej referencie k privilegovanej paradigme vysvetlenia, ale tiež preto, aby podčiarkla, ako Wittgensteinovi záleží na všeobecne známej myšlienke, že pochopiť, porozumieť je mentálny proces našej interiority. Filozofia "jazykových hier" taktó dospieva ku gramatickej synopsis, k akejsi "Übersichtliche Darstellung" alebo k celostnému prezentovaniu, kde to, čo sa dá vidieť, je sieť vzťahov medzi pojmami. Túto sieť Wittgenstein rád prirovnáva k roz-

vetvenému priestoru mesta s jeho starými ulicami, ktoré je preňho projektovaným obrazom tradície. Minulý rok Hilary Putnam, ktorého pozvali na Rakúsky inštitút v Paríži, aby prednášal o "Wittgensteinovi dnes", nadviazal na tento obraz starého mesta, aby ho postavil do kontrastu s ultramodernými, ale bezduchými budovami. Wittgenstein ako kritik istej "modernosti" sa zaujíma o poriadok jazyka ako takého, nie jazyka ako má byť, ak ho rekonštruujeme z rôznych častí. Preto chápeme, že štúdium jazyka začleňuje Wittgenstein do antropológie "životných foriem" a konštituuje tak kapitolu "prírodopisu" človeka.

Je to teda terapeutická koncepcia filozofie (kúra proti nezmyslom), avšak či sama gramatika nie je len negatívnou aktivitou filozofa, ktorý sa snaží rozmotat' jazykové uzly jeden za druhým, avšak bez hľadania odpovede – len s cieľom pacifikovať ducha? V tomto bode, ktorý podivným spôsobom spája Wittgensteina s francúzskym spisovateľom Paulom Valérym, je Wittgenstein jasný: filozofia sa musí vzdať každého teoretického nároku. Pri tejto príležitosti pripomeňme naše vlastné číslo revue SUD (1988), venované "Valérymu a logike jazyka", kde ústredným motívom je priblíženie básnika k Wittgensteinovi (Actes d'une table ronde en 1985 à l'Université de Paris XII-Val-de-Marne, Créteil). Jednako v tej miere, ako gramatika zhodnoverňuje, potvrdzuje pravidlá a ich normatívnu účinnosť povyšuje na úzus, terapia je pozitívna.

Tento portrét Wittgensteina zdobí obrazová príloha, vybratá s najväčšou starostlivosťou. Christiane Chauviréová sa vyhla fotografiám, ktoré možno nájsť všade, a jej úspechom je aj to, že výberom zameraným na silné momenty Wittgensteinovho myslenia ponoreného do svojho vlastného bádania, ponúkla čitateľovmu pohľadu "obraz" života ako diela.

Antonia Soulezová

Z francúzskeho originálu *Notes de lecture: Wittgensteinia I*
preložil *Štefan Calčík*

POZNÁMKY Z ČÍTANIA: WITTGENSTEINIA II

BRIAN MC GUINNESS: Wittgenstein, a Life, 1889-1921 (Wittgensteinov život, 1889-1991). Duckworth 1988.

Pozornosť životu filozofa, ktorý predstavuje súčasť jeho diela, nepochádza vo Wittgensteinovom prípade z nešťastnej a sentimentálnej konfúzie medzi súkromnými udalosťami jedinca a spismi vydanými pre verejnosť. Nedávne publikácie o Wittgensteinovom živote majú spoločné to, že všetky jasne ukazujú, že je čosi exemplárne v tom, ako sa tu úzko spája spôsob písania filozofie s voľbou životných foriem, ktoré filozof prijal a ovplyvňoval. Zásadná biografica od Briana Mc Guinnessa, z ktorej vyšla len prvá časť, by naplnila želanie filozofa, lebo prínosne obnovuje predstavu, ktorú si čitateľ mohol vytvoríť o živote tohto veľkého autora na základe životopisu Bartleya III (Wittgenstein, une Vie, ed.Complexe, 1978). Umenie, s akým sa čitateľovi odhaľuje vnútorná cesta, ktorá viedla od "rodinnej podobnosti", povedzme od "rodinného